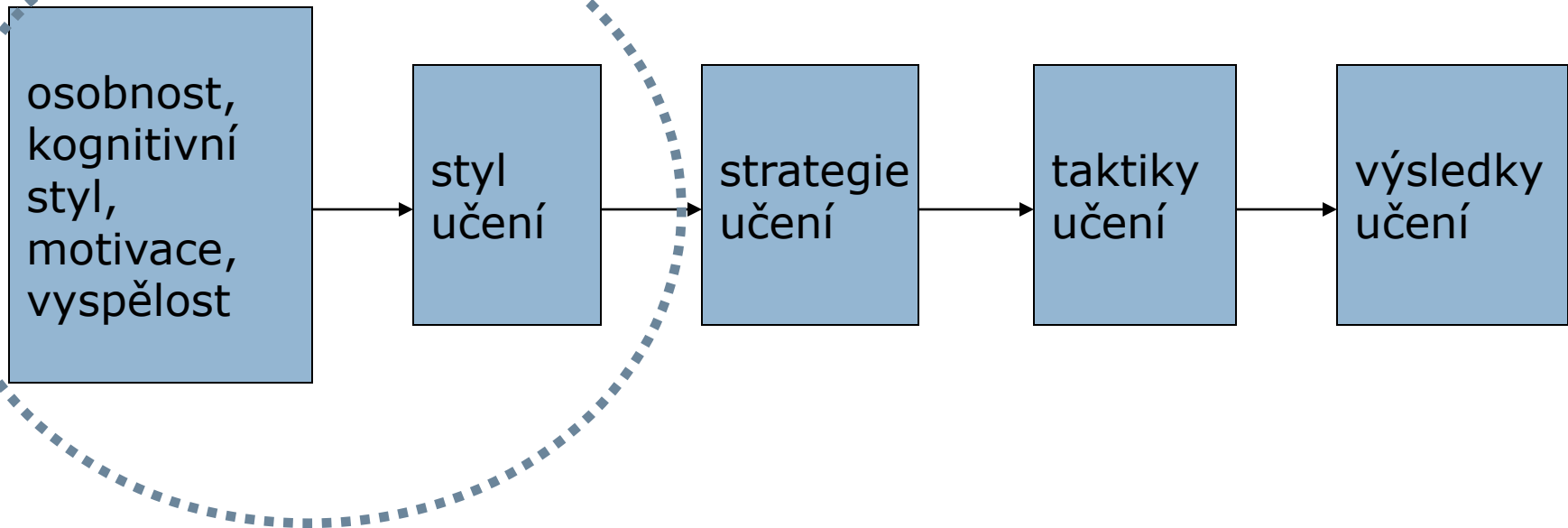

SEMINÁŘ – STYLY UČENÍ

XS150

Úvodem

Model vazeb mezi individuálními rozdíly, styly učení a výsledky učení.

(Schmeck, 1988)

Pojem učení

- Pedagogická psychologie (Čáp, Mareš, 2001)
  - Učení v širším a užším významu
- Pedagogika (Průcha, 2000)
  - Bezděčné
  - Záměrné
  - Řízené
- Historicky teorie učení
  - učení jako obrábění jedince (subjekt – objekt; behavioristické a starší přístupy)
- V současnosti teorie učení
  - respekt k jedinečnosti a specifičnosti (kognitivistické a konstruktivistické teorie)

Pojem učení

K uvedeným změnám dochází především na základě zkušeností, tj. výsledků předcházejících činností, které se transformují na systémy znalostí – na vědění. Jde přitom o zkušenosti individuální nebo o přejímání a osvojování zkušenosti společenské.

(Kulič, 1992, s.32)

Vztah stylu a struktury inteligence dle Gardnera

Převažuje styl	Uvažuje ve	Dávají přednost	Potřebují
jazykový	slov	čtení, psaní, diskuze, slo. hry	knihy, kazety, debata, psaní
logicko- matematický	odvození, dedukce	pokus, otázky, logické hry	objevovat věci a přemýšlet o nich
zrakový, prostorový	představy a zobrazení	navrhování, kreslení, náčrty	video, filmy, zkoumání
psycho-motorický	tělesný pocit/vnímání	fyzický kontakt, gestikul., pohyb	hraní rolí, drama, pohyb, děláni
hudební	rytmus, melodie	zpívání, dupání, tleskání, hudba	zazpívat si, koncerty, apod.
interpersonální	interakce s jinými lidmi	organizování, setkávání, plán.	společenské hry, kluby, apod.
intrapersonální, meta-kognitivní	vlastní nitro	meditace, přemýšlení	vlastní projekty, osobní výběr

Co říkáme na otázku „Jak se učíš?“ „Jak to děláš?“

Diagnostika stylů učení

Metody přímé

- učení pomocí počítače (procesuální diagnostika – Pask, 1976; Kulič, 1992)
- pozorování průběhu žákova učení
- etnografické pozorování, analýza *in situ*, tj. v přirozené situaci (Fleming, 1987; PSŠE)

Metody nepřímé – kvalitativní

- analýza dílčích žakovských produktů (koncept, osnova, náčrtek, poznámky)
- analýza žakovského portfolia
- polostandardizovaný rozhovor se žákem a/nebo jeho učitelem
- fenomenografický rozhovor (Marton, Säljö)
- volné písemné odpovědi
- projektivní grafické techniky, např. dynamická, akční kresba

Metody nepřímé – kvantitativní

- dotazníky a posuzovací škály

funkce: diagnostika a/nebo autodiagnostika

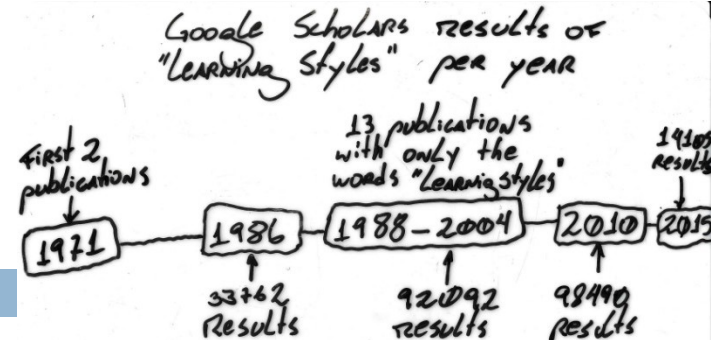
způsob provedení: tužka-papír; počítačová diagnostika

České verze zahraničních metod

- IASLP (Entwistle, Ramsden, 1984) – 45 položek, čeští vysokoškoláci: 2 072 osob
- ILP (Schmeck et al., 1983) – 58 položek, čeští vysokoškoláci: 2 016 osob
- ILS (Vermunt et al., 1987) – 120 položek, čeští vysokoškoláci: 126 osob
- LSI IIa (Kolb, 1984)

Styly učení jako mýtus

- Navzdory značné popularitě je fenomén stylů učení i **terčem oprávněné kritiky**:
  - Pro slabé teoretické zázemí a problematické psychometrické parametry metod (Coffield a kol. 2004) - <https://resources.eln.io/coffield-critique-of-learning-styles/>
    - Curry (1987) různé přístupy k operacionalizaci ('instructional preferences', 'information processing styles' a 'cognitive styles').
    - Metody s empirickým potenciálem:
      - Allinson a Hayes: Cognitive Style Index (nejlepší psychometrické parametry)
      - Entwistle: Approaches and Study Skills Inventory for Students (ASSIST) (dobrý základ pro debatu o efektivních a neefektivních přístupech studentů k učení)
      - Herrmann: 'whole brain' model může být užitečný pro studenty a učitele i pro vedení škol (zahrnuje i skupinovou dynamiku, porozumění sobě i ostatním)
      - Vermunt: Inventory of Learning Styles (ILS) přistupuje k procesu učení validně a reliabilně a zdá se být dobrým východiskem pro úvahy o případné změně.
  - Pro odtržení od současných poznatků neurověd (např. Brammann, 2017 aj.) - <https://theneuromancersivy.wordpress.com/2017/08/07/the-educated-mind/>
  - Řada studií problematizuje vztah mezi „vhodnými“ styly učení a studijním úspěchem

Styly učení jako seminární cvičení

Dotazník stylů učení - LSI

(Dunnová, Dunn, Price, 1989)

- určen pro žáky 3.-12. ročníku
- jazykové verze: francouzská, španělská, arabská, hindská, hebrejská, česká
- původně 104 položek
- česká verze ověřena u 891 žáka ZŠ a 402 žáků středních škol (gymnázií, středních odborných škol a SOU)

Struktura dotazníku LSI –1.část

- Preferované prostředí při učení
  - zvuky (*ticho, hluk*)
  - teplota (*chladno, teplo*)
  - osvětlení (*málo, hodně*)
  - pracovní nábytek (*stůl + židle, křeslo, gauč, postel*)

Struktura dotazníku LSI – 2.část

- Preferované emocionální potřeby
  - vnitřně motivován/nemotivován
  - vnější motivace – rodiče
  - vnější motivace - učitel
  - vytrvalost v učení
  - odpovědnost za výsledky učení
  - struktura/flexibilita postupu při učení

Struktura dotazníku LSI – 3.část

- Sociální potřeby při učení
  - učit se sám – učit se s kamarády
  - variovat sociální podmínky podle situace
  - dosažitelnost autority při učení

Struktura dotazníku LSI – 4.část

- Preferované kognitivní potřeby při učení
  - auditivní učení
  - vizuální učení
  - taktilní, kinestetické učení
  - zážitkové učení

Struktura dotazníku LSI – 5.část

- Preferované tělesné potřeby při učení
  - konzumování něčeho při učení
  - potřeba pohybu při učení
  - preferování ranního/večerního učení
    - („sova“ / „skřivánek“)
  - preferování dopoledního/odpoledního učení

STYLY UČENÍ ŽÁKŮ A STUDENTŮ

Styly učení 1

- **jemné projevy individuality člověka v mnoha situacích učení (transsituační)**
- přestavují ***metakognitivní* potenciál** člověka
- **svébytné postupy při učení**, které jedinec v daném období preferuje

Styly učení 2

- jsou svébytné svou:
  - motivovaností (*vnější, vnitřní*)
  - strukturou (*strategie, taktiky*)
  - posloupností (*pořadí činností*)
  - hloubkou (*povrchový versus hloubkový styl*)
  - propracovaností
  - pružností aplikace

Styly učení 3

- vyvíjejí se **z vrozeného základu** (tj. z kognitivních stylů), ale proměňují se během života jak záměrně, tak bezděčně
- jedinec je užívá ve většině **situací pedagogického typu**
- jsou **relativně nezávislé na učivu** (obsahu)

Styly učení 4

- mají charakter *metastrategie* učení (*sdružují učební strategie – učební taktiky – učební operace*)
- vedou k výsledkům určitého typu, ale komplikují nebo zabraňují dosažení výsledků jiných
- jedinec si je zpravidla neuvědomuje, neanalyzuje, nezlepšuje; jsou „samozřejmé“
- jeví se mu jako postupy samozřejmé, jemu vyhovující, „optimální“
- dají se **diagnostikovat** a do jisté míry **měnit**

Struktura stylu učení

Model „cibule“:

- bazální charakteristiky osobnosti
  - Např. Eysenck – EOD (orig. EPI)
- tendence ve způsobu zpracování informací
- sociální interakce žáka
- učební preference, výuková motivace
(Curryová, 1983; Claxton, Murrelllová, 1987)

Žákovská pojetí učení (Säljö, 1979)

„**Co to znamená učit se?**“ (řazeno dle četnosti odpovědí žáků):

- získávat stále více znalostí (kvantitativně)
- učit se nazpaměť
- získávat fakta, metody, které člověk může použít, až je bude potřebovat
- objevovat (abstraktní) smysl
- interpretovat naučené, aby člověk porozuměl světu

Studentské pojetí učení a učitelova vyučování (van Rossum, 1985)

Pojetí učení (žák)	1. rozšiřovat si znalosti	2. pamětní učení	3. aplikovat znalosti	4. vhled, vztahy	5. rozvoj osobnosti
Pojetí vyučování (očekávání od učitele)	vyhovuje závislost na učiteli	vyhovuje technol. postup	detailně organiz. výuka, plné zaměst.	potřeba nezávislosti, konstruktiv. aktivity	samost. činnost, dialog s učitelem

Vnější determinanty stylů učení

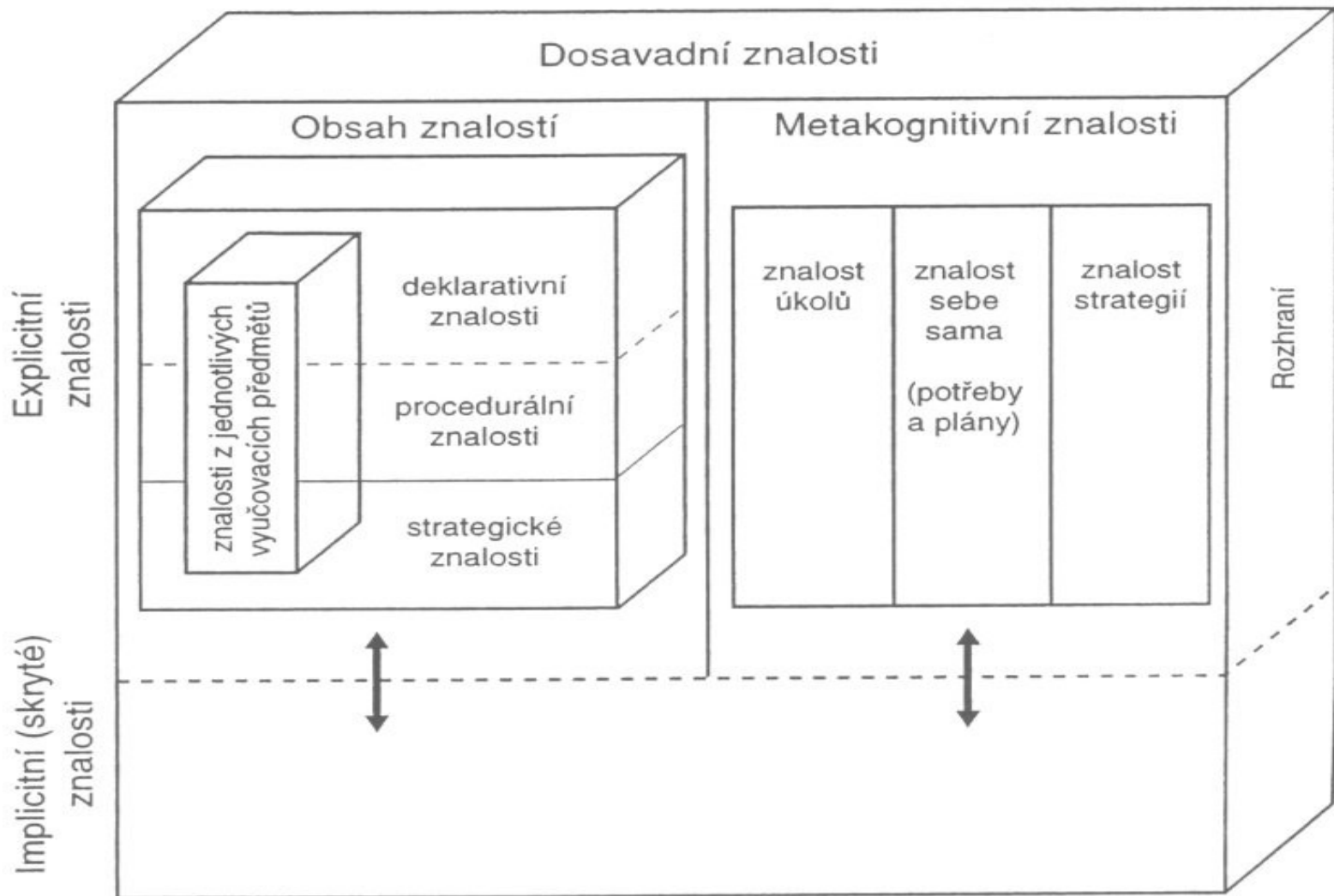
- **učitel sám** (*jeho osobnostní zvláštnosti, vyučovací styl, styl učení, pojetí výuky*)
- **podmínky** pro žákovo učení (*místo, čas, pomůcky*)
- **sociální situace** (*sám-společně, spolupráce-soupeření*)
- **koncepce výuky** (*tradiční, alternativní*)
- **učivo** (*volitelnost, relevantnost, operační struktura úloh*)
- **způsob zkoušení a hodnocení**

Literatura

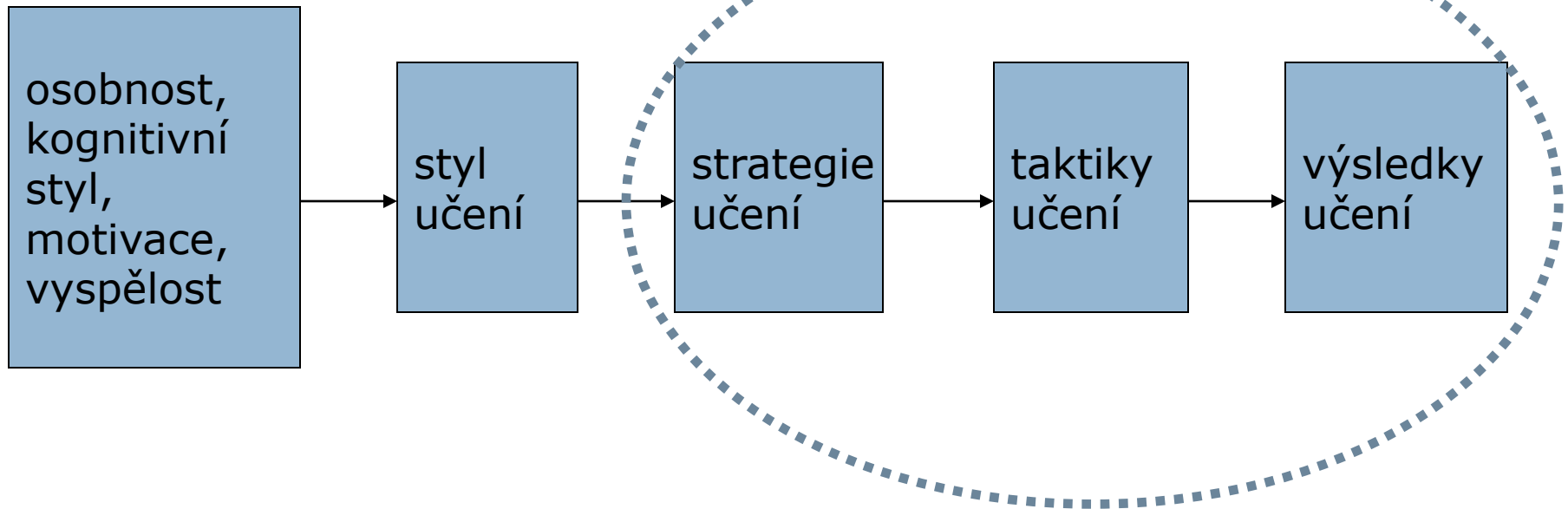
- Coffield, F., Moseley, D., Hall, E. and Ecclestone, K. (2004). Is there a role for learning styles in personalised education and training?: *International Journal of Lifelong Education*: Vol 24, No 3.
- Fisher, R. *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál 2011.
- Čáp, J., Mareš, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál 2001.
- Mareš, Jiří. *Styly učení žáků a studentů*. Portál, Praha 1998
- Lojová, G.; Vlčková, K. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*. Praha: Portál 2011.
- Evaluační nástroje <http://www.nuov.cz/ae/evaluacni-nastroje>

Strategie učení

Schéma žákových dosavadních znalostí (Dochy, 1996)

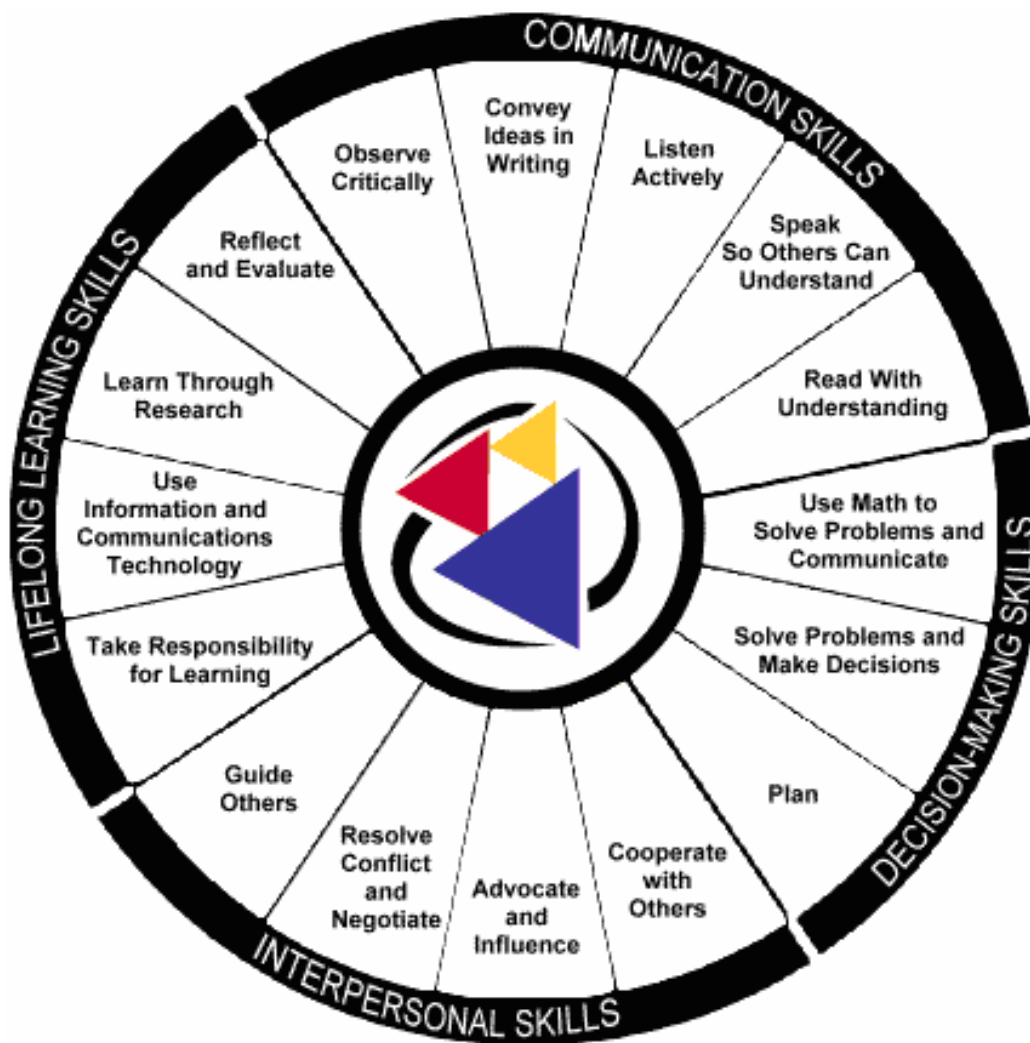
Kde jsme ve výkladu

Model vazeb mezi individuálními rozdíly, styly učení a výsledky učení.

(Schmeck, 1988)

Strategie učení

Strategie učení

- Strategie učení je tedy obecným plánem, podle kterého student ve studiu postupuje
  - Co jí určuje:
    - Studijní motivace
    - Kognitivní zvláštnosti, zvláštnosti osobnostní struktury, věku a schopnosti žáka
    - Styl (způsob) výuky a její formy
    - Organizace a typ studia
  - Rozměr objektivní
    - je pozorovatelná jako chování a učební aktivity, které student provádí (které předměty si vybírá, jakým způsobem plní studijní povinnosti, jak přistupuje k termínům (prokrastinace), jak přistupuje k obsahu učení (rozsah a způsob si osvojování učiva)).
  - Rozměr subjektivní
    - jak student tyto aktivity vnímá, prožívá a hodnotí
  - Rozměr sociální
    - Interakce s učiteli, spolužáky, rodiči...

Strategie učení podle přístupu k učení

- Povrchový přístup
  - ▣ Vzbuzení dojmu, získání známky diplomu, „co je potřeba“ s ohledem na požadavky
- Hlubkový přístup
  - ▣ Osobní zaujetí a motivace, důraz na detaily a osobní přínos
- Utilitární přístup
  - ▣ Konformní k požadavkům („Hujer“)

Přístup k učení (Ramsden)

Přístup k učení

```
graph TD; A[Přístup k učení] --> B[JAK - Strukturální aspekt:]; A --> C[CO - Významový aspekt:]; B --> D[HOLISTICKÝ]; B --> E[ATOMISTICKÝ]; C --> F[HLOUBKOVÝ]; C --> G[POVRCHOVÝ];
```

JAK - Strukturální aspekt:

- akt poznání,
- organizování,
- strukturování

HOLISTICKÝ
zachovává
strukturu,
soustřeďuje se
na celek ve
vztahu k jeho
částem

ATOMISTICKÝ
deformuje
strukturu,
soustřeďuje se
na
části, rozkládá
celek na části

CO - Významový aspekt:

- co je poznáváno,
- důležitost úkolu/učiva

HLOUBKOVÝ
soustřeďuje se
na obsah
úkolu nebo
učiva

POVRCHOVÝ
soustřeďuje se
na „znaky“ učiva

Strategie učení

- Pomáhají studentům pochopit informace a řešit problémy.
- Strategie učení je osobní přístup k učení a používání informací.
- Studenti, kteří neznají nebo nejsou schopni použít adekvátní strategie, jsou v učení pasivní a v důsledku mohou selhávat ve škole.

Příklady konkrétních strategií učení

Strategie pro čtení a práci s textem

- Identifikace neznámých slov
- Sebedotazovací strategie
  - kladení si otázek ve vztahu k textu a hledání odpovědí
- Strategie vytváření vizualizací
  - představování scén, postav
- Inferenční strategie (odvozování)
- Parafrázování a sumarizace
- Pojmové mapování

Pojmové (Mentální) mapování

- cíle
  - ▣ *zjištění, co víme*
  - ▣ *pomoc při plánování*
  - ▣ *pomoc při hodnocení*
- formy
  - ▣ mapování pojmových hierarchií
    - vypisování hierarchií
    - vytváření hierarchických map
    - mapování příběhů
    - mapování zvolených témat
  - ▣ vědomostní mapy
  - ▣ grafická znázornění - prvky

Obr. - Příklad mentální mapy přijímacího pohovoru (zdroj Wiki)

Příklady – pojmové mapování

- Vytčení vlastností
  - ▣ Jaký je dobrý učitel?
  - ▣ Co víme o reformě platů ve školství?
- Mentální mapy
  - ▣ Studujeme naši školu jako stolní hra ve stylu „Člověče, nezlob se“ s úkoly

Strategie pro studium a uchovávání informací

- První písmena
  - ▣ Pro blok informací; memotechnická pomůcka
- Párové asociace
  - ▣ Např. spojení jmen a dat (kartičky, drill)
- Klíčová slova a koncepty
  - ▣ Vytváření schémat, map
- Psaní poznámek a naslouchání

Strategie pro psaní

- Základy psaní textu, strukturování a práce s informačními zdroji
- Strategie hledání chyb v textu

Strategie pro práci na úkolech a zlepšení testového výkonu

- Jak si rozvrhnout práci
- Jak postupovat při řešení testových úloh
  - ▣ Nejprve se věnovat položkám u kterých je vysoká míra subjektivní jistoty, tipovací soutěž na závěr

Strategie pro podporu spolupráce

- Spolupráce ve třídě
- Řešení problémových úkolů
- Týmová spolupráce

Strategie pro zvyšování motivace

- Strategie sebeprosazení
  - ▣ Schopnost aktivně využít poznatky
- Možná já (Possible selves)
  - ▣ Já jaký(á) jsem vs. já jaký(á) bych chtěl(a) být

Strategie specifické pro jednotlivé předměty

Např. jazyky:

Lojová, G.; Vlčková, K. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-876-0

Příklad Práce s učebním textem

- Záznamový arch (Lan, 1998)

Kapitola	1	2	3	4	5(...)
Klíčové prvky učiva					
<i>Celkový čas věnovaný učení z textu</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový čas věnovaný řešení úloh</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový čas věnovaný dikusí o učivu</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový čas věnovaný věnovaný učivu ve škole</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Celkový učební čas ve všech předchozích formách činnosti</i>					
<i>Z toho aktivní učební čas</i>					
<i>Vnímaná výsledná kompetence</i> <i>(práce s daným prvkem učiva – 1 bod min.; 10 max.)</i>					
Celkový čas a aktivní učební čas					

Strategie práce s prostředím

- Kde a jak studovat
  - ▣ Znalost vhodného místa k učení, okolností k učení
  - ▣ (...)

Práce s pozorností

- Stálost pozornosti:
  - ▣ mladší školní věk 3 - 5 min.
  - ▣ starší školní věk 5 - 10 min.
  - ▣ dospělí 20 - 30 minut
- ▣ Záleží na denní době (ranní / večerní typ)
- ▣ Záleží i na fyzickém a psychickém stavu
- Rozdělování pozornosti – přepínání
- Propojování pozornosti – pružnost
- Fluktuace pozornosti
- Systematičnost pozornosti